

1. Бабій І. В. Формування національної свідомості студентів у процесі викладання української мови. Сучасна українська нація: мова, історія, культура. Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю 16 березня 2016 року з нагоди 15-річчя кафедри українознавства. Вип. 1. За ред. проф. Чоп'як В.В., проф. Магльований А.В. Львів : ЛНМУ ім. Данила Галицького, 2016. С. 83 – 85.

2. Кресіна І. О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: Етнополітологічний аналіз. К. : ВШ, 1998. – 392 с.

3. Мала енциклопедія державознавства. К.: «Генеза», 1996. 942 с.

4. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. К. : «КМ Академія»; «Просвіта», 2004. 163 с.

5. Мацько Л. І. Українська мова у вищій школі України. К. : *Дивослово*. 1996. № 11. С. 24-26.

6. Мацько Л. І. Українська мова: формування національної свідомості). К. : Педагогіка і психологія. 1996. № 1. С. 67-70.

7. Федик О. В. Мова як духовний адекват світу (дійсності). Львів : Місіонер, 2000. 300 с.

Мірошніченко Любов Василівна

к. філол. н., доцент,

доцент кафедри

соціально-гуманітарних дисциплін

Старик-Блудова Альона Юрївна

здобувачка вищої освіти

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ДЕРЖАВНА МОВА – ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Процес державотворення втілює мовні проблеми як засіб формування національної свідомості. У сучасному суспільстві спостерігаємо тенденцію щодо активного вивчення та розуміння українцями своєї історії, рідної мови. Свідоме та психологічне прийняття цього факту передбачає підвищення національної свідомості.

Процес державотворення визначає формування нових рис національної свідомості, напрацювання відповідних мовних звичок і нових стандартів поведінки. Поняття «мова» тісно пов'язане з мовною стійкістю та особистим українським світоглядом. Варто визначити основну мету мовної політики та пріоритетний напрямок національної влади, щоб встановити українську мову як єдину національну. Це потребує вирішення багатьох проблем: вивчення ролі державної мови у формуванні та зміцненні української національної свідомості, аналіз сучасної мовної ситуації у країні, розвиток мови та

формування існуючої політичної моделі нації.

Мова може використовуватися не лише як засіб спілкування, а й важливий фактор з метою об'єднання нації, оскільки вона може забезпечити єдність, свободу та культурний розвиток етнічної спільноти, захистити національну ідентичність, духовний розвиток, а, отже, є потужною силою.

Відомий український вчений і громадський діяч Іван Огієнко зазначав: «Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, ступінь нашої свідомості» [1, с. 76]. «У процесі побудови нації мовні фактори виконують зовнішню функцію, тобто відокремлює країну від інших, створюючи націю та країну в багатомовній спільноті» [2]. Тому створення української політичної держави має вирішити основні проблеми в мовній галузі, щоб країна могла будуватися на основі принципів українського державотворення. Ліна Костенко наголошувала, що мова – це обличчя народу, і воно тяжко спотворене. Наприклад, у європейських країнах, де домінують корінні народи і їх мови, відбувається інтеграція мовних функцій. Насправді в цих країнах мова є еталоном національної самодостатності, самоцінності та унікальності. Але ситуація в нашій країні інша: через втрату свободи та приєднання до інших країн, український народ втратив можливість максимально використовувати свою мову. Через заборони та дискримінацію протягом століть багато українців більше не використовують рідну мову як засіб національного спілкування. З часу здобуття Україною незалежності надзвичайно важливим та нагальним питанням було встановлення української мови як національної мови, як одного з головних факторів національної свідомості суспільства. Вчені розглядали різні аспекти розвитку та функціонування української мови, наприклад, Я. Грицак, І. Дзюба, М. Вівчарик [5] та інші вітчизняні науковці дослідили поточні національні проблеми та функції національної мови, що підтримуються нормами та законами. І. Дзюба, М. Карпенко, Л. Масенко [2] та інші вчені враховували, що робота з об'єднанням українського суспільства – центр мовної політики.

У контексті цього питання слід зазначити, що статус української мови як єдиної національної мови нашої країни був визначений Законом «Про мови в Українській РСР» [3] у 1989 р., який поступово відновлював важливі умови відродження української нації. З прийняттям Конституції України державний статус української мови був закріплений у ст. 10 Конституції України, яка проголошує: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України» [4].

Важливою особливістю сучасної мовної ситуації в Україні є двомовність, а саме українсько-російська. У більшості районів країни російська мова має багатий спектр функцій у майже всіх сферах суспільного життя. Звичайно, це обернено прямо пропорційно до використання української мови.

Відомий український дослідник державотворчого процесу М. Вівчарик

[5] розкрив причини та наслідки панування російської мови в Україні. Він зазначив, що «внаслідок взаємодії таких чинників, як багатовікова русифікація, міграція на територію України росіян, фізичне знищення, депортація і вимушена еміграція українців за межі України, створилася вкрай небезпечна і виняткова, суто «російська» ситуація, коли не мігранти змушені докладати зусиль проти їх асиміляції корінним народом, а, навпаки, національно свідомі українці змушені захищатися від мігрантів і доморошених збільшовичених перевертнів» [5].

Дослідження з питань мови показують, що це двомовне явище має кілька важливих характеристик. По-перше, коли велика кількість українців вживає російську мову, існує різниця між етнічним та мовним самовизначенням. Важливим є те, що навіть у радянський період російська мова набула статусу мови міжнародного спілкування, і вона продовжується донині. Ця мова забезпечує не лише спілкування між українськими меншинами, а й спілкування між жителями колишнього Радянського Союзу.

Ще однією важливою особливістю української мовної ситуації є те, що мовний статус регіону різний, що головним чином пов'язано з різним історичним розвитком західної та східної України. Водночас більшість населення України західного регіону розмовляють українською мовою, тоді як українці в південних та східних регіонах говорять російською мовою, а центральні регіони займають середнє положення. У повсякденному житті значна частина суспільства використовує суржик, який не є літературною мовою.

У цій складній ситуації держава повинна і надалі дбати про баланс інтересів між різнодіалектними чи різномовними регіонами. Це вимагає збалансованої мовної політики, спрямованої на розширення основних функцій національної мови. Мова повинна об'єднати все суспільство та забезпечити повне дотримання національних прав, щоб забезпечити її повноцінний розвиток та лояльність до батьківщини.

На жаль, не було вжито заходів для повного впровадження української мови у всіх сферах суспільного життя в нашій країні. Через відсутність нових законів про мову, стаття 10 Конституції України не змінила мовної ситуації, українська мова є другорядною, в той час як російська мова є домінуючою.

Розвиток мовної єдності – надзвичайно складний процес. Дотепер політикам та суспільству було важко зрозуміти мову та розглядати її як основу побудови політичної держави, що є засобом зміцнення національної свідомості.

Через давні зовнішні впливи, що спотворили українську національну свідомість, політичні сили продовжують спекулювати на мовних питаннях, намагаючись штучно погіршити ситуацію – виникнення української мовної єдності (що не заперечує розвитку національної мови в країні) є, безсумнівно, фактором консолідації. Існує потреба у збалансованій етнічній мовній політиці, яка повинна забезпечувати захист та підтримку етнічних

мов, забезпечуючи при цьому їх розвиток та функціонування. Слід вжити відповідні заходи для підвищення обізнаності громадськості про те, що доля української мови насправді є долею української нації та країни.

1. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. К.: Абрис, 1991. 76 с.
2. Масенко Л. Мова і політика. К., 1999. 17 с..
3. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки про мови в Українській РСР. К.: Преса України, 1989.
4. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. К.: Преса України, 1997. 79 с.
5. Вівчарик М. М. Україна: від етносу до нації: Навч. посіб. К.: Вища шк., 2004. 239 с.

Мурашкін Михайло Георгійович
д. філос. н., професор,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МОВА І «РУССКИЙ МИР»

Кожен індоєвропеєць повинен вивчати українську мову. Праукраїнська є коренем арійських мов (М. Красуський). У кожній державі (індоєвропейській, арійській державі), починаючи з Норвегії, Швеції і закінчуючи Індією, повинні вивчати українську мову. Чому? А тому що корені індоєвропейської або арійської цивілізації лежать в Північному Причорномор'ї. Тут, в Північному Причорномор'ї, виникла первинна арійська цивілізація. Інші арійські племена були дикими, а тут почалась цивілізація, почали вирощувати рослину. І найголовніше – була закладена основна цінність цієї цивілізації. В індоєвропейському священне «svet» означає «ріст», розквіт животворного, що веде до визрівання плоду й прориву до нового, вищого стану (В. Горський). Тобто була закладена така цінність, як «життя». А щодо «вищого стану», то була закладена ідея Бога як вищого стану людини, а також практика отримання Божественного, практика усілякої медитації, медитації, яка отримала розвиток, коли арії пішли до Індії, Ірану і вплинули на виникнення індуїзму і зороастризму. З індуїзму вийшов буддизм, який вплинув на китайський даосизм. А зороастризм вплинув на іудаїзм, з якого вийшло християнство, що вплинуло на мусульманство. Але практичні (містичні) корені всіх цих релігій, отже, й усіх цих Богів, – в практиці медитації, яка почалась з культури Північного